

Kielenmuutoksia koskevan sosiolingvistiikan teoriaa

Mikko Laasanen: *Meneillään oleva kielenmuutos ja kielellinen vaihtelu. Variationistisen sosiolingvistiikan teoriaa.* Tampereen yliopiston väitöskirjat 429. Tampereen yliopisto 2021. Johdanto 82 sivua + artikkelit 154 s. ISBN 978-952-03-1991-5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1992-2>.

Mikko Laasanen väitöstutkimus kiertyy kokonaisuudessaan sellaisen variationistisen sosiolingvistisen tutkimuksen ympärille, jossa tarkastellaan kielen muuttumista. Väitöskirjan lähtökohta on teoreettinen, ja sen huomio on variationistisen sosiolingvistiikan kielenmuutoksia käsittelevässä tutkimuksessa. Käsikirjoitus koostuu yhteenvedosta sekä neljästä artikkelista: Näistä artikkeleista oli väitöspäivänä 17.6.2021 kaksi Laasanen yksin kirjoittamaa artikkelia referoitu ja julkaistu (Laasanen 2016, 2019), ja Anneli Pajusen kanssa yhdessä kirjoitettu artikkeli (Laasanen & Pajunen 2021) oli referoitu ja julkaistavaksi hyväksytty. Lisäksi Pajusen ja Tuomo Häikiön kanssa kirjoitettu artikkeli oli arviointikierroksella (Laasanen, Pajunen & Häikiö 2022). Kummassakin edellä mainituista yhteisarikkeleista Laasanen osuus on merkittävä.

Väitöstutkimuksen sijoittuminen tutkimuskenttään ja -perinteeseen

Sosiolingvististä tutkimusta on Suomessa tehty viitisenkymmentä vuotta, ja muutoksia tarkastelevaa variationistis-sosiolingvististä tutkimusta on sitäkin tehty Suomessa vuosikymmeniä. Tampereen yliopistossa variaatiota ja kielen

muuttumista on tutkittu variationistis-sosiolingvistisesti pitkään ja laajasti. Muun muassa Tampereen puhekieli oli yksi neljästä tutkimuskohteesta 1970-luvun puolivälissä alkaneessa Suomen Akatemian Nykysuomalaisen puhekielen murros-hankkeessa, ja Tampereen yliopistossa työskennelleiden professori Heikki Paunosen ja Matti K. Suojasen panos suomalaisessa sosiolingvistiikassa varsinkin hankkeen alkuvuosikymmeninä ei ole ollut vain erittäin tärkeä vaan suorastaan keskeinen. Tampereen yliopiston sosiolingvistiset perinteet näkyvät esimerkiksi Liisa Mustanojan vuonna 2011 julkaistussa väitöstutkimuksessa sekä Laasanen ja Olli Kuparisen (2021) väitöstutkimuksissa.

Variationistisen sosiolingvistiikan teoriaa on tarkasteltu Suomessa yleensä osana empiirisiä tutkimuksia (mm. Paalander 2005; Mustanoja 2011), mutta niiden lisäksi on julkaistu jonkin verran alaa, sen teoriaa ja metodologiaa käsitteleviä julkaisuja (esim. Suojanen & Suojanen toim. 1982; Hurttu 1999; Nieminen 1999; Paunonen 2005; Kurki 2007, 2013; Kurki & Mustanoja 2019, 2020). Sosiolingvistiikkaa edustavia väitöskirjoja on niitäkin tehty Suomessa jo vuosikymmeniä. Tutkimushistoriallisissa katsauksissa erityisesti 1980-lukua on kuvailtu suomalaisen sosiolingvistiikan tai ainakin fenestisen sosiolingvistiikan näkökulmasta vireäksi: silloin julkaistiin muun muassa suuri osa kaupunkikielten variaatiota tarkastelevan Nykysuomalaisen puhekielen murros-hankkeen raporteista, ja samalla vuosikymmenellä valmistui myös useita alan väitöskirjoja (mm. Nuolijärvi 1986;

Nahkola 1987; Palander 1987). 1990-luku oli tässä mielessä tutkimuksellisesti hiljaisempi, mutta 2000-luvulla on tullut useita sosiolingvistisiä väitöskirjoja (mm. Lapalainen 2004; Kurki 2005; Vaattovaara 2009; Mustanoja 2011; vuorovaikutussosiolingvistiikasta myös Priiki 2017). Lähes poikkeuksetta näissäkin tutkimuksissa painopiste on ollut empiirisessä tutkimuksessa.

Mikko Laasanen väitöskirja poikkeaa teoreettisena tutkimuksena valtavirrasta, ja jo pelkästään siksi se on kiinnostava lisä aiempien tutkimusten joukkoon. Teoriaan painottuvan sosiolingvistisen väitöskirjan on nähdäkseni Suomessa tähän asti tehnyt ainoastaan Helsingin yliopistosta väitellyt Irina Piippo (2012). Piipon opinnäytteen tieteenalaksi on määriteltä yleinen kielitiede, ja myös Laasanen väitöskirjassa on erittäin vahva yleiskielitieteellinen pohja. Vaikka väitöskirjan osajulkaisuissa on myös empiirisia osuuksia, kokonaisuudessaan työssä on hyvin vahva teoreettinen painotus. Lisäksi osajulkaisuissa mainitaan, että niiden empiirisissä osuuksissa on päävastuussa ollut toinen kirjoittaja.

Aihevalinta, tutkimusongelma ja rajaus

Yllä esitetystä käy ilmi, että puhtaasti metateoreettiset tai -metodologiset tai näihin painottuvat julkaisut eivät edusta suomalaisessa sosiolingvistiikassa valtavirtaa – eivät opinnäytteinä tai muutenkaan. Koska Suomessa ja erityisesti feministisessä on ollut vireää kielen muuttamista käsittelevää tutkimusta, on perusteltua ja tarkoituksenmukaista, että Laasanen on tarttunut sellaisiin teoreettisiin kysymyksiin, jotka liittyvät muutosten seuraamiseen ja tutkimiseen liittyviin aiheisiin. Perustellulta aiheen valinta vaikuttaa siinä mielessä, että teoreettisia kysymyksiä tarkastellessaan Laasanen pääsee hyödyntämään yleiskielitieteellistä

tuntemustaan ja osaamistaan. Laasanen pyrkii tutkimuksellaan syventämään ja laajentamaan teoreettisten aiheiden tarkastelua sosiolingvistiikassa ja kytkemään sen osaltaan osaksi yleiskielitieteellistä keskustelua. Hän onnistuu tässä tavoitteessaan, ja tällaiselle tutkimukselle on nähdäkseni ehdottomasti tarvetta.

Pelkästään variationistisen sosiolingvistiikan teoriassa olisi runsaasti tutkittavaa, mutta kussakin opinnäytteessä tai tutkimuksessa aihe ja tavoitteet pitää luonnollisesti rajata. Laasanen on valinnut aihekokonaisuuteen sopivat aiheet ja rajannut niitä koskevat tutkimuskysymykset hyvin. Tutkimuskysymyksiä on useita, ja niihin kaikkiin vastataan. Tarkasteltaviksi valitut aiheet liittyvät toisiinsa, ja artikkeliväitöskirjan eri artikkeleissa on päätelmiä, tuloksia ja havaintoja, jotka ovat omiaan tukemaan sen toisten artikkelien käsitteilyä. Tutkimusongelmat on muotoiltu selvästi, ja ne ovat perusteltuja ja tarkoituksenmukaisia. Artikkeliväitöskirja muodostaa siis vähintäänkin riittävässä määrin yhtenäisen kokonaisuuden.

Ensimmäinen artikkeleista (Laasanen 2019) käsittelee meneillään olevan kielenmuutoksen tutkimuksen taustalla olevaa kielikäsitystä, toinen (Laasanen 2016) näennäisaikamenetelmää, kolmas (Laasanen & Pajunen 2021) meneillään olevan muutoksen seuraamista puhutusta kirjoitettuun kieleen ja viimeinen (Laasanen, Pajunen & Häikiö 2022) kielen natiivihallinnan variaatiota osana meneillään olevan muutoksen tutkimusta. Kaksi ensimmäistä artikkelia ovat puhtaan teoreettisia, ja kahdessa viimeisessä artikkelissa, joissa teoriaa myös hyödynnetään empiirisen aineiston tarkastelussa, on aineiston analysointivastuu ollut kokonaan tai suureksi osaksi toisella kirjoittajalla tai toisilla kirjoittajilla. Tämän vuoksi en käsittele tässä arvioissani juurikaan tutkimusten empiiristä aineistoa tai niiden tarkastelussa käytettyjä menetelmiä tai empiiriaan perustuvia tuloksia.

Työn paikantaminen, tutkimuskentän tuntemus ja kriittisyys

Laasanen kytkee oman tutkimuksensa referoimaansa ja kommentoimaansa yleiskielitieteelliseen ja sosiolingvistiseen taustaan. Näin hän sitoo tutkimuksensa osaksi 2000-luvulla käytyä tieteellistä keskustelua. Laasanen ei tyydy vain referoimaan lähteitään, vaan hyödyntää niitä ja suhtautuu niihin asianmukaisen ja perustellun kriittisesti.

Väitöstilaisuudessa nostin joitain yksittäisiä esimerkkejä lähteistä, joita olisi voinut hyödyntää tutkimuksessa ja siten täydentää työn käsittelyä. Esimerkiksi possessiivisuffiksien käsittelyn yhteydessä (Laasanen & Pajunen 2021) Laasanen mainitsee nuorten ryhmän olevan usein avainasemassa muutoksen nopeuden ja suunnan tunnistamisessa ja viittaa useisiin kansainvälisiin lähteisiin. Koska kyseisessä artikkelissa tarkastellaan suomea, olisi tässä yhteydessä voinut viitata myös suomea koskeviin tutkimuksiin, joissa on tehty sama havainto (esim. Nahkola & Saanilahti 2001). Tässä ja vastaavanlaisissa muissa kohdissa näiden lähteiden hyödyntämättä jättämisestä ei voi katsoa syntyneen väitöstutkimukseen mitään varsinaisia tutkimuksellisia puutteita, vaan mainitsemani lähteet olisivat tuoneet lisänäkökulmia tai täydentäneet taustoittavia osuuksia. Kokonaisuudessaan lähteitä on käytetty hyvin, ja väittelijä on osoittanut väitöskirjassaan ja väitöstilaisuudessa tuntevansa tutkimuskentän.

Teorian ja käsitteiden hallinta ja kehittäminen

Käsitteiden hallinta on teoreettinen pohja on vankka, ja tutkimus osoittaa tekijän perehtyneisyyttä aiheeseen. Käsitteistöä on esitelty, määritelty ja käytetty pääosin hyvin tarkasti, ja työtä voi pitää monin osin jopa oivaltavana. Vain yksittäisissä kohdissa olisin kaivannut tarkempaa tai laajempaa taustoitusta aiheen käsittelyyn.

Laasanen on päättänyt käyttämään nimitystä ”sosiolingvistinen meneillään olevan muutoksen tutkimus” sellaisesta variationistisesta tutkimuksesta, jossa tarkastellaan kielen muuttumista. Nimityksenä ja käsitteenä se on pitkä ja jopa hieman kankea. Syy siihen, miksi Laasanen on pyrkinyt määrittelemään tarkastelemansa tutkimusalan tällä tavalla, on kuitenkin ymmärrettävä. Kielen muutosta ovat tutkineet niin kielihistorioitsijat kuin sosiolingvistitkin omilla tavoillaan, ja nimityksellään Laasanen halunee kuvata täsmällisemmin ja rajatumminkin tarkastelunsa kohteena olevaa muutostutkimusta. Toisinaan väitöskirjassa on kuitenkin epäselvää, mitä ”sosiolingvistinen meneillään olevan muutoksen tutkimus” lopulta kattaa ja koskevatko yksittäisissä kohdissa esitetyt päätelmät kielen muuttumista yleisesti vai pelkästään muutoksia, jotka voidaan havaita näennäisaikametodilla. Satunnaisesti vaikuttaa epäselvältä, määritteleekö Laasanen myös trendi- ja paneelitutkimukset synkroniseksi vai diakroniseksi tutkimukseksi.

Tulosten arviointi, johtopäätökset ja jatkoavaukset

Kielikäsitystä (Laasanen 2019) tarkastellessaan Laasanen tavoitteena on selvittää, onko Vološinovin (1973 [1929]) esittämä kritiikki validia ja voidaanko saussurelainen kielikäsitys (Saussure 1962 [1916]) korvata dialogisella kielikäsitteellä. Laasanen motivoi aiheensa turhan ylimalkaisesti ja viittamatta edes esimerkinomaisesti kehenkään mainitsee, että dialogista lähestymistapaa on joskus esitetty vaihtoehdoksi saussurelaiselle kielikäsitteelle. Tällaista käsittelytapaa voisi pitää eräänlaisena varjonyrkkelynä, mutta yhteenvedossa Laasanen kuitenkin perustelee ja asemoi aiheensa selvästi.

Laasanen mukaan Saussureen kohdistettu kritiikki menettää teräänsä, kunhan tutustuu tämän viimeistelemättömässä (ja

vasta vuonna 1996 löytyneessä) käsikirjoituksessa esittämiin ajatuksiin. Nämä on koottu *Écrits de linguistique générale* -teokseen (2002), joka koostuu paitsi Saussuren käsikirjoituksesta myös Rudolf Englerin aiempien *Cours de linguistique*n kriittisten editioiden huomioista (1968, 1974). Laasasen artikkelissa *Kirjoitukset*, jolla nimellä hän kutsuu kirjassaan edellä mainittua teosta (Saussure 2002 ja vastaava englanninnos Saussure 2006), on hyvin eksplisiittisesti esillä. Myös yhteenvedossa olisi toivonut nostettavaksi vieläkin selvemmin ja painokkaammin esiin *Kirjoitusten* merkitystä siinä, miten Saussuren ajatuksia luetaan, koska Laasasen mukaan *parolen* ja *diakronian* merkitys kirkastuu nimenomaan kyseisessä teoksessa (ks. Laasanen 2019: 164, 171).

Yhteenvedossa (s. 38) Laasanen mainitsee, että hän ei pidä saussurelaista kielikäsitystä virheettömänä tai ainoana mahdollisena vaihtoehtona. Koska se on kuitenkin yritys systematisoida aina käytössä olleita kielentutkimuksen periaatteita, pitää hän sen mahdollisten virheidensä korjaamista parempana vaihtoehtona kuin koko käsityksen hylkäämistä (vrt. Nieminen 1999).

Kaikkiaan Laasasen kielikäsitystä tarkasteleva artikkeli on kiinnostava. Laasanen taustoittaa aiheensa kattavasti, kuljettaa lukijaa mukana tekstissään, avaa päättelyketjujaan ja perustelee kantansa riittävän hyvin. Artikkelin asemoituu hyvin muun väitöskirjan osaksi, ja Laasanen osoittaa, miksi kielikäsitysten tarkastelu on tärkeää sosiolingvistikseen muutos- tutkimukselle.

Näennäisaikametodia (Laasanen 2016) käsitellessään Laasanen käy aihetta järjestelmällisesti läpi, ja osana tarkasteluaan hän esittää metodiin liittyviä premissejä. Tärkeimpänä premissinä hänen mukaansa pidetään sitä, että yksilön kieli ei muutu aikuisiässä. Laasasen mukaan tämä premissi sisältää kolme väitettä, joista yksi on, että kielenmuutos on seurausta lapsuu-

desta tai nuoruudesta (yhteenvedo s. 20). Yksittäisissä kohdissa yhteenvedossa ja artikkelissa olisi kuitenkin hyvä ollut tuoda vielä selvemmin esiin, koskeeko tämä väite vain niitä muutoksia, joita tällä metodilla voi havaita, vai yleisemmin kielenmuutoksia. Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa on kuvattu ja eritelty hyvinkin tarkasti, mitä toisaalta näennäisaikatutkimuksella ja toisaalta paneeli- ja trenditutkimuksella voi havaita. Tähän liittyvistä muutosmalleistakin Laasanen kirjoittaa toisaalla artikkelissaan (Laasanen 2016: 66), joten hän tuntee asian.

Laasasen mukaan näennäisaikamethodiin on ”oikeastaan sisäänrakennettuna oletus, että elämä jatkuu – eikä suuria yhteiskunnallisia muutoksia ole odotettavissa” (Laasanen 2016: 67–68). Nähdäkseni kyse ei ole oletuksesta, sillä tutkimuskirjallisuudessa on useassa lähteessä nimenomaan esitetty, että metodia ei pitäisi soveltaa yhteisöihin, joissa on meneillään yhteiskunnallisia muutoksia (ks. esim. Chambers 1995: 200; Bailey 2002: 313; Kurki 2005: 26; Paunonen 2005: 18). Kyse on metodin soveltamisrajoi- tuksesta. Näennäisaikametodin kannalta keskeistä on nähdäkseni se, miten kielenmuutos määritellään eli mikä toisin sanoen on kielen muuttumista. Tätä käsitelläänkin väitöskirjan yhteenvedossa. Näennäisaikametodia käsittelevä artikkeli puolestaan syventää hyvin aiempaa aiheesta käytyä keskustelua, ja – mikä parasta – herättää lukijassaan myös uusia ajatuksia metodin sovellettavuudesta, mahdollisuuksista ja rajoituksista.

Kolmannessa artikkelissa (Laasanen & Pajunen 2021) tarkastellaan muutosta kirjoitetusta puhuttuun kieleen sekä kirjoitetun ja puhutun kielen välistä suhdetta. Siinä argumentoidaan onnistuneesti kirjoitetun ja puhutun kielen samuuden puolesta. Kirjoittajien mukaan puhuttu ja kirjoitettu kieli eroavat toisistaan ontologialtaan, minkä vuoksi niiden välillä voidaan havaita funktionaalisia eroja. Ydin

molemmissa on kuitenkin sama. Artikkelin empiirinen osa tuo arvokasta tietoa siitä, millaista possessiivisuffiksittomuuskehitys on ollut kirjoitetussa kielessä. Tutkimuksessa esitetään myös tärkeää pohdintaa ja perusteluja kielenhallinnan tutkimuksen tarpeesta ja huomioon ottamisesta. Artikkelin johdannossa mainitaan, että nuorten ryhmän on havaittu ja todettu olevan usein avainasemassa, kun tarkastellaan muutoksen nopeutta ja suuntaa. Tässä yhteydessä viitataan useaan ulkomaiseen tutkimukseen, mutta koska empiirisessä osassa tarkasteltavana on suomen kieli, olisi tähän yhteyteen ollut hyvä lisätä esimerkkejä suomea koskevista tutkimuksista.

Neljännessä artikkelissa (Laasanen, Pajunen & Häikiö 2022) tarkasteltavana on natiivihallinnan variaatio suhteessa kielenmuutoksen tutkimukseen. Kirjoittajat pyrkivät ja pystyvät osoittamaan, että jo samanikäisten ja saman koulutuksen saaneiden nuorten välillä voidaan havaita hallinnallisia eroja. Artikkelissa todetaan, että muutosta tarkastelevissa sosiolingvistisissä tutkimuksissa ei kielenhallintaa ole juuri huomioitu, vaikka varsinkin yksilövariaation tarkastelussa sen olisi voinut olettaa olevan yksi vaikuttava tekijä. Toisaalta syyt siihen, miksi sitä ei ole huomioitu, tulevat ilmi Laasanen tähän artikkeliin, yhteenvetoon ja kolmanteen artikkeliin koostamista ja kirjoittamista kohdista, joissa hän pohdiskelee asiaa laajasti. Sen mahdollisuuden lisäksi, että natiivihallinnan merkitystä ei olisi huomattu tai ymmärretty riittävästi, Laasanen esittelee muitakin mahdollisia syitä: natiivihallinnan merkitystä ei ole mahdollisesti pidetty vain riittävän merkittäjänä tekijänä, sen tarkasteleminen on saattanut olla sosiolingvistisin menetelmin liian vaikeaa, yhteiskunnallinen herkkyys on saattanut johtaa aiheen karttamiseen tai syy saattaa olla tutkimushistoriassa ja siinä, miten tutkimuskohdeeksi generativistisessä perinteessä on nostettu kielellinen kompetenssi.

Natiivihallinnan huomioon ottaminen vaikuttaa välttämättömältä ja metodologisesti toteutuskelpoiselta, kun tarkasteltavana on normitettu kirjakieli eli kielimuoto, jolle on olemassa kirjoitettuja preskriptiivisiä normeja. Laasanen ym. mainitsevat, että vaikka natiivihallintaa ei muutosta tarkastelevissa sosiolingvistisissä tutkimuksissa juuri ole käsitelty, on aihetta tarkasteltu astetta abstraktimmalla tasolla käsittelemällä koodeja, rekistereitä ja tyynejä. Vaikka hallinta on Laasanen mukaan jollain tasolla sosiolingvistisissä tutkimuksissa mukana, on se alistettu erilaisuudelle. Tämä lienee totta, mutta nähdäkseni myös perusteltua, koska tavoitteena on alkujaan ja ensisijaisesti ollut tarkastella nimenomaan puheen variaatiota. Kieliyhteisön vapaamuotoista puhetta tai kirjoitustakin säätelevät normit, jotka ovat kirjoittamattomia yhteisöllisiä ja puhujaryhmittäisiä normeja, ja tämän olisi voinut huomioida selvemmin myös tämän artikkelin pohdinnassa. Tällaisten normien määrittely ja huomioiminen natiivihallinnan näkökulmasta vaikuttaa ainakin äkkiseltään hankalalta: miten määritellään natiivihallinnan kriteerit silloin, kun tarkasteltavana ovat vaikkapa vapaamuotoinen kielenkäyttö Whatsapp-ryhmässä tai tietyn paikkakunnan eri sosiaaliryhmien tilanteinen vaihtelu? Natiivihallinnan tarkastelun sisällyttäminen tällaiseen variaation-tutkimukseen vaatii siis lisätutkimusta. Toisaalta tämä on hyvä esimerkki siitä, että Laasanen tutkimus herättää uusia kysymyksiä ja kartoitettavia aihealueita.

Selvältä artikkelin tulosten perusteella vaikuttaa, että ainakin tapaus- ja piirrekohtaisesti on mietittävä aiempaa tarkemmin, miten ja missä määrin kielenhallinta on otettava huomioon kielenmuutoksia tarkastelevissa sosiolingvistisissä tutkimuksissa. On huomattava sekin, että tutkimuskohtaisesti on aina omat käytännön vaikeutensa löytää riittävä määrä informantteja, jotka muodostavat edustavan otoksen populaatiosta. Kielenhallin-

nan variaation lisäksi on useita muitakin tekijöitä, joiden perusteella informantit ja kohortit tulisi muodostaa, mutta puheyhteisössä ei useinkaan ole rajattomasti soivia informantteja. Natiivihallinnan huomioon ottaminen sosiolingvistikissa tutkimuksissa tai oikeastaan se, ettei sitä ole otettu huomioon tähän asti, liittyy myös osaltaan siihen suomalaisessa sosiolingvistiikassa käytyyn keskusteluun, jossa kohorttien heterogeenisuutta on pidetty ongelmana ja merkinä siitä, että ryhmätarkastelua ei voi käyttää (ks. esim. Lapalainen 2004; Kurki 2005).

Lopuksi

Rakenteeltaan ja esitystavaltaan Laasasen tutkimus on yleisesti ottaen johdonmukainen. Yhteenvedossa on jonkin verran toisteisuutta, mutta pääpiirteissään käsittely etenee sujuvasti, ja tekstiä on helppo seurata. Kirjoittaja hallitsee tieteellisen kirjoittamisen konventiot. Työn kieliasu on pääpiirteissään hyvin huoliteltu. Tekstiin on jäänyt jonkin verran – niin kuin käytännössä aina jää – lyönti-, välimerkki- ja rinnastusvirheitä. Kokonaisarviointin kannalta ne ovat niin vähäisiä, ettei niillä ole merkitystä.

Kuten edellä on käynyt ilmi, on väitöstutkimus vahvan metateoreettinen. Kolmanteen ja neljänteen artikkeliin sisältyy laajojakin empiirisiä osuuksia, mutta näistä osuuksista on ollut päävas- tuussa toinen kirjoittaja tai toiset kirjoittajat. Sen vuoksi en ole juurikaan arvioinut edellä empiiriseen aineistoon tai sen tarkasteluun liittyviä seikkoja. Laasasen metateoreettisen käsittelyn myötä on tutkimuksella annettavaa kylläkin myös metodologisiin kysymyksiin, ennen muuta näennäisaikametodia koskeviin kysymyksiin. Tutkimus tarjoaa uusia näkökulmia, pohdintoja ja havaintoja variationistisen sosiolingvistiikan teoriaan, minkä vuoksi se on hyvä ja tärkeä lisä Suomessa käytyyn ja käytävään metateoreettiseen ja osin me-

todologiseen keskusteluun muutoksia tarkastelevasta sosiolingvistiikasta. Kirjoitettua kieltä koskevaa muutostutkimusta on tehty Suomessa hyvin vähän, ja väitöstutkimuksessa osoitetaan selvästi esimerkiksi, että jatkossa ainakin osassa näennäisaikametodia soveltavista tutkimuksista on aivan välttämätöntä ottaa huomioon myös natiivihallinnan variaatio.

TOMMI KURKI
etunimi.sukunimi@utu.fi

Kirjoittaja on suomen kielen dosentti ja yliopistonlehtori Turun yliopistossa. Hän toimi Mikko Laasasen vastaväittäjänä.

Lähteet

- BAILEY, GUY 2002: Real and apparent time. – J. K. Chambers, Peter Trudgill & Natalie Schilling-Estes (toim.), *The handbook of language variation and change* s. 312–332. Malden: Blackwell.
- CHAMBERS, J. K. 1995: *Sociolinguistic theory. Linguistic variation and its social significance*. Oxford: Blackwell.
- HURTTA, HEIKKI 1999: Variaatiotutkimuksen myytit ja stereotyyppit. – Urho Määttä, Pekka Pälli & Matti K. Suojanen (toim.), *Kirjoituksia sosiolingvistiikasta* s. 53–101. Folia Fennistica & Linguistica 22. Tampere: Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- KUPARINEN, OLLI 2021: *Muutoksen mekaniikat. Kolmen aikapisteen reaaliaikatu- tutkimus Helsingin puhekielestä*. Tampereen yliopiston väitöskirjat 428. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1990-8>.
- KURKI, TOMMI 2005: *Yksilön ja ryhmän kielen reaaliaikainen muuttuminen. Kielenmuutosten seuraamisesta ja niiden tarkastelussa käytettävistä menetelmistä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1036. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2007: Variaationitutkimuksen nyky-

- näkymiä. – *Sananjalka* 49 s. 143–162.
- 2013: Näennäisaikamethodi ja muutosmallit. – *Sananjalka* 55 s. 202–212.
- KURKI, TOMMI – MUSTANOJA, LIISA 2019: Käänteitä, aaltoja, risteämiä ja risteyksiä fennistisessä variaationtutkimuksessa. – Markus Hamunen, Tommi Nieminen, Tapani Kelomäki & Hannele Dufva (toim.), *Käänteitä ja käsitteitä. Näkökulmia kielitieteelliseen keskusteluun* s. 87–120. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1454. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2020: Haastattelu aineistonkeruun metodina sosiolingvistiikassa. – Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä* s. 274–312. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAASANEN, MIKKO 2016: Näennäisaikametodin taustaoletusten teoreettista tarkastelua. – *Virittäjä* 120 (1) s. 57–83.
- 2019: Language as a system of norms and the Voloshinovian critique of abstract objectivism. – Alekski Mäkilähde, Ville Leppänen & Esa Itkonen (toim.), *Normativity in language and linguistics* s. 151–181. Amsterdam: Benjamins.
- LAASANEN, MIKKO – PAJUNEN, ANNELI 2021: Meneillään oleva kielenmuutos puhutusta kielestä kirjoitettuun ja suomen possessiivisuffiksi. – Anneli Pajunen & Mari Honko (toim.), *Suomen kielen hallinta ja sen kehitys. Peruskoululaiset ja nuoret aikuiset* s. 249–301. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAASANEN, MIKKO – PAJUNEN, ANNELI – HÄIKIÖ, TUOMO 2022: Nuorten aikuisten kielenhallinta ja meneillään oleva kielenmuutos. – *Virittäjä* 126 (3) s. 369–398. <https://doi.org/10.23982/vir.83371>.
- LAPPALAINEN, HANNA 2004: *Variaatio ja sen funktiot. Erään sosiaalisen verkoston jäsenten kielellisen variaation ja vuorovaikutuksen tarkastelua*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 964. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MUSTANOJA, LIISA 2011: *Idiolekti ja sen muuttuminen. Reaaliaikaturkimus Tampereen puhekielestä*. Acta Universitatis Tampereensis 1605. Tampere: Tampereen yliopisto.
- NAHKOLA, KARI 1987: *Yleisgeminaatio. Äänne muutoksen synty ja vaiheet erityisesti Tampereen seudun hämäläismurteiden kannalta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 457. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NAHKOLA, KARI – SAANILAHTI, MARJA 2001: *Kymmenen vuotta myöhemmin. Seuruututkimus kielenmuutosten etenemisestä yksilön kielessä ja puheyhteisössä*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 68. Turku: Turun yliopisto.
- NIEMINEN, TOMMI 1999: Kieli ja vaihtelu sosiolingvistiikassa. – Urho Määttä, Pekka Pälli & Matti K. Suojanen (toim.), *Kirjoituksia sosiolingvistiikasta* s. 1–22. Folia Fennistica & Linguistica 22. Tampere: Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO 1986: *Kolmannen sukupolven kieli. Helsinkiin muuttaneiden suurten ikäluokkien eteläpohjalaisten ja pohjoissavolaisten kielellinen sopeutuminen*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 436. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PALANDER, MARJATTA 1987: *Suomen itämurteiden erikoisgeminaatio*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 455. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2005: *Lapsuudesta keski-ikään. Seuruututkimus itäsavolaisen yksilömurteen kehityksestä*. Suomi 191. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PAUNONEN, HEIKKI 2005: Totta vai toiveajattelua. Näennäisaikainen muutos

- todellisen muutoksen kuvastajana. – Johanna Vaattovaara, Toni Suutari, Hanna Lappalainen & Riho Grünthal (toim.), *Muuttuva muoto. Kirjoituksia Tapiari Lehtisen 60-vuotispäivän kunniaksi* s. 13–53. Kieli 16. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- PIIPPO, IRINA 2012: *Viewing norms dialogically. An action-oriented approach to sociolinguistic metatheory*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- PRIIKI, KATRI 2017: Hän, se, tää vai toi? *Vuorovaikutussosiolingvistinen tutkimus henkilöviittauksista Kaakkois-Satakunnan nykypuhemielessä*. Annales Universitatis Turkuensis C 432. Turku: Turun yliopisto.
- SAUSSURE, FERDINAND DE 1962 [1916]: *Cours de linguistique générale*. Viides painos. Paris: Payot.
- 1968: *Cours de linguistique générale. Tome 1*. Kriittinen painos. Toimittanut Rudolf Engler. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- 1974: *Cours de linguistique générale. Tome 2*. Kriittinen painos. Toimittanut Rudolf Engler. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- 2002: *Écrits de linguistique générale*. Toimittaneet Simon Bouquet & Rudolf Engler. Paris: Gallimard.
- 2006: *Writings in general linguistics*. Toimittaneet Simon Bouquet, Rudolf Engler, Carol Sanders & Matthew Pires. Oxford: Oxford University Press.
- SUOJANEN, MATTI K. & SUOJANEN, PÄIVIKKI (toim.) 1992, *Sosiolingvistiikan näkymiä*. Helsinki: Gaudeamus.
- VAATTOVAARA, JOHANNA 2009: *Meän tapa puhua. Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1224. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VOLOŠINOV, V. N. 1973 [1929]: *Marxism and the philosophy of language*. Kääntäneet Ladislav Matejka & I. R. Titunik. Cambridge: Harvard University Press.

Kielisillan rakentaminen monikielisessä keskustelussa

Hanna-Ilona Härmävaara: *Building the bridge in interaction. Receptive multilingualism among Finnish and Estonian speakers*. Helsingin yliopisto 2022. Johdanto 115 s. ja 4 artikkelia 107 s. ISBN 978-951-51-7920-3. Johdanto-osa saatavilla verkossa osoitteessa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-7921-0>.

Hanna-Ilona Härmävaaran väitöskirja kertoo yhteisymmärryksen – kielellisen ja kulttuurisen sillan – rakentamisen mahdollisuuksista ja ehkä jossain määrin myös mahdolltomuudesta monikielisissä keskusteluissa. Väitöskirjassa tarkastellaan selkeästä suomalaisten ja virolaisten välistä

vuorovaikutusta, jossa kummankin kielen puhujat käyttävät tai ainakin yrittävät käyttää omaa äidinkieltään ja samalla ymmärtää toisiaan. ”Silta” voidaan tässä kontekstissa hahmottaa joko erikielisten puhujien tai läheisten sukukansojen – suomalaisten ja virolaisten – yhdistäjänä. Kuten väitöskirjassa esitetään, kielisilloja voidaan kuitenkin rakentaa vuorovaikutuksessa monin eri tavoin riippuen siitä, millaisina resursseina keskustelun osanottajat eri kieliä käyttävät. Tutkimus liittyy toisaalta viime aikoina kielitieteessä useasti esillä olleeseen reseptiivisen monikielisyyden näkökulmaan, toisaalta suomalaisten ja virolaisten kanssakäymisen kulttuuriseen kehukseen.